

Mamedov, Ergün, “Gürcistan Dış Politikasında Karar Alma Süreci: Birleşik Ulusal Hareket Dönemi ve Rusya-Gürcistan Savaşı (2004-2008)”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11/23, ss.67-84.
DOI: 10.31765/karen.1552872

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.
This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / Research Article

** Doktora Öğrencisi,
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Ankara/TÜRKİYE
✉ ergunmamedov@gmail.com

ORCID : 0000-0002-6048-4399

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Karar Alma Mekanizması, Birleşik Ulusal Hareket, Dış Politika, 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı

Keywords: Georgia, Decision-Making Mechanism, United National Movement, Foreign Policy, 2008 Russia-Georgia War

GÜRCİSTAN DIŞ POLİTİKASINDA KARAR ALMA SÜRECİ: BİRLEŞİK ULUSAL HAREKET DÖNEMİ VE RUSYA-GÜRCİSTAN SAVAŞI (2004-2008)*

Ergün MAMEDOV**

Öz: 2004 Gül Devrimi sonrasında Gürcistan’da dış politika karar alma mekanizması, anayasa reformlarıyla yeniden yapılandırılmış ve bu reformlar sonucunda yürütme erkinin ağırlığı belirgin biçimde artmıştır. Mikhail Saakaşvili’nin liderliğinde cumhurbaşkanlığı makamı, dış politika alanında tek merkezli bir karar alma aktörüne dönüşmüş; yasama ve bürokratik organlar karar alma süreçlerinde ikincil konuma itilmiştir. Bu merkezîyetçi yapı, Gürcistan’ın NATO ve AB’ye entegrasyon hedefiyle uyumlu bir şekilde şekillendirilmiş, ancak Güney Osetya ve Abhazya’daki ayrılıkçı hareketlerin Rusya tarafından desteklenmesi, Moskova ile ciddi bir stratejik ve jeopolitik çatışmayı tetiklemiştir. Bu sürecin sonunda 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı meydana gelmiş; savaş, Gürcistan’ın dış politikasında normatif ve yapısal kırılmalara yol açmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın teorik çerçevesi Neoklasik Realizm, Beklenti Teorisi, Groupthink ve Bürokratik Politika Modeli gibi yaklaşımlarla kurulmuş; dış politika karar alma sürecinde hem liderin kişisel etkisi hem de iç sistem dinamikleri ile uluslararası sistemdeki rol beklentileri bütüncül biçimde analiz edilmiştir.

Nitel araştırma yöntemine dayanan bu çalışma, 2004-2008 yılları arasında Gürcistan’ın dış politika karar alma mekanizmasındaki dönüşümün iç ve dış politika üzerindeki etkilerini çözümlemektedir. Araştırma, karar alma süreçlerinin cumhurbaşkanlığı merkezli dar bir yapıya evrilmesiyle birlikte risk alma eğiliminin arttığını; bunun ise özellikle 2008 Savaşı sürecinde belirgin biçimde tezahür ettiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın temel amacı, Gürcistan’ın stratejik yöneliminde Batı ile bütünleşme hedefi doğrultusunda yapılan anayasal ve siyasal değişikliklerin karar alma süreçlerine nasıl yansıdığını irdelemektir. Kapsam olarak 2004-2008 dönemi seçilmiş, ancak Saakaşvili’nin iktidar dönemi bağlamında gerek 2003 sonrası reformlar gerekse 2008 sonrası dış politika yeniden yapılandırmaları bütünlük içinde ele alınmıştır. Savaş sonrasında Gürcistan, sadece dış politikada değil, aynı zamanda iç siyasette de demokratikleşme önceliklerini ve uluslararası normlara uyum stratejisini revize etmiş; karar alma süreçleri daha kurumsal ve çok aktörlü yapıya geçiş yönünde evrilmiştir. Bu bağlamda çalışma, karar alma mekanizmalarındaki dönüşümün yönünü ve kapsamını teorik bağlamda ortaya koymayı hedeflemektedir.

Geliş Tarihi / Received Date: 19.09.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 24.06.2025

DECISION-MAKING PROCESS IN GEORGIA'S FOREIGN POLICY: THE ERA OF THE UNITED NATIONAL MOVEMENT AND THE RUSSIA-GEORGIA WAR (2004-2008)

Abstract: Following the Rose Revolution in 2004, Georgia's foreign policy decision-making mechanism underwent significant restructuring through constitutional reforms, resulting in a pronounced shift toward a centralized structure. Under the leadership of Mikheil Saakashvili, the presidency emerged as the primary actor in foreign policy, sidelining the legislative and bureaucratic institutions. This centralization aligned with Georgia's strategic orientation toward NATO and the EU; however, Russia's support for separatist movements in South Ossetia and Abkhazia triggered a major strategic and geopolitical confrontation. This escalation culminated in the 2008 Russo-Georgian War, which led to both normative and structural ruptures in Georgia's foreign policy. The theoretical framework of the study is built upon Neoclassical Realism, Prospect Theory, Groupthink, and the Bureaucratic Politics Model, allowing for a comprehensive analysis of the foreign policy decision-making process that integrates the role of leadership, domestic institutional dynamics, and international systemic pressures.

This qualitative study examines the internal and external political consequences of the transformation in Georgia's foreign policy decision-making structure between 2004 and 2008. It demonstrates that the centralization of decision-making around the presidency increased the state's risk tolerance, which became particularly evident during the lead-up to the 2008 war. The primary aim of this research is to analyze how constitutional and political changes undertaken in pursuit of Western integration shaped Georgia's strategic preferences and foreign policy behavior. While the timeframe focuses on 2004-2008, the study also incorporates the broader context of post-2003 reforms and the post-war restructuring of foreign policy. After the war, Georgia revised not only its foreign policy priorities but also its domestic democratization agenda and commitment to international norms, gradually transitioning toward a more institutionalized and multi-actor decision-making system. Within this context, the study seeks to uncover the direction and scope of transformation in Georgia's foreign policy decision-making mechanisms from a theoretical perspective.

Giriş

Uluslararası ilişkiler literatüründe devletler genellikle uluslararası sistem içerisinde hegemonya sahibi olmak ve mevcut konumlarını daha da güçlendirmek amacıyla çeşitli dış politika girişimlerinde bulunmaktadır. Bu çaba çoğunlukla ikili ve çok taraflı ilişkilerle somutlaştığından, devletler kendi dış politika pratiklerini tarihsel tecrübeleri, siyasal kültürleri ve güvenlik algılarına bağlı olarak şekillendirmektedir. Bu çerçevede dış politikada karar alma süreçleri, devletlerin uluslararası sistemdeki davranışlarını ve yönelimlerini anlamlandırmada en kritik alanlardan birini teşkil etmektedir. Karar alma mekanizmasının işleyişine dair temel unsurlar arasında; kararların nasıl alındığı, hangi aşamalardan geçtiği, hangi aktörlerin bu süreçte etkili olduğu, karar birimlerinin kurumsal yapısı, rejim tipi ve liderlerin kişisel özellikleri gibi faktörler yer almaktadır. Bu bağlamda, karar alma süreçlerinin incelenmesinde yalnızca güncel krizlerin değil, etkisini yitirmiş ancak karar alma dinamiklerini anlamaya olanak tanıyan tarihsel krizlerin analiz edilmesi, daha isabetli sonuçlar doğurabilecek makul bir yöntemsel tercih olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, dış politikada karar alma süreçlerini kavramsal ve teorik düzeyde incelemeyi amaçlamaktadır. Ana odak, 2003-2004 yıllarında Gül Devrimi sonucunda iktidara gelen Mikheil Saakaşvili ve partisi Birleşik Ulusal Hareket'in (BUH) Batı merkezli dış politika yaklaşımının, 2004-2008 yılları arasında Gürcistan'ın dış politika karar alma mekanizmalarında ne tür değişimlere yol açtığı üzerinedir. Gül Devrimi'ni izleyen süreçte, parlamenter rejimi daha demokratik bir yapıya dönüştürme vaadiyle iktidara gelen Saakaşvili, 2004 Anayasa Reformu aracılığıyla cumhurbaşkanlığı makamını güçlendirmiş ve bu süreç, zamanla demokratik söylemlerin otoriter eğilimlerle yer değiştirdiği bir yönetime evrilmiştir. Bu yönetsel dönüşüm, sadece iç politikada değil, dış politika karar alma yapılarında da merkeziyetçiliğin artmasına neden olmuştur. NATO'ya üyelik hedefi, Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşme arzusu ve

Batı yanlısı dış politika çizgisi, özellikle Rusya ile tarihsel gerilimlerin yeniden tırmanmasına zemin hazırlamıştır.

2008 yılında patlak veren Rusya-Gürcistan Savaşı (Russo-Georgian War), Gürcistan'ın NATO'ya üyelik sürecine hız kazandırması ve Güney Osetya'daki ayrılıkçı hareketlere karşı izlediği sert politikaların doğrudan sonucu olarak değerlendirilmiştir. Bu savaş, dış politikadaki karar alma mekanizmalarının işleyişini ve bu süreçte Saakaşvili'nin kişisel liderliğinin ne ölçüde belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Güçlendirilmiş cumhurbaşkanlığı yapısı ile Saakaşvili, dış politikada hızlı ve merkezî kararlar alabilecek bir konuma gelmiş; ancak bu durum iç politikada muhalefetin marjinalleşmesine, farklı görüşlerin sistem dışında bırakılmasına ve politikaların rasyonel değerlendirmelerden uzaklaşmasına neden olmuştur. Savaş sonrası dönemde ise Gürcistan'ın uluslararası arenadaki konumu, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü konusunda ciddi zorluklarla karşılaştığı görülmüştür. Aynı zamanda uluslararası toplumdan alınan tepkiler ve verilen destekler, dış politika stratejilerinin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır.

Bu tarihsel sürecin yalnızca olay örgüsüyle değil, teorik bağlamda da ele alınması bu çalışmanın temel varsayımdır. Nitekim çalışmada dört temel dış politika karar alma teorisi açıklayıcı çerçeve olarak kullanılmıştır. Bunlar: (1) Neoklasik Realizm: Devletin dış politikasını uluslararası sistemin yapısal dinamiklerinin yanı sıra içsel değişkenler (lider özellikleri, kamuoyu, bürokratik yapılar) üzerinden açıklayan bir yaklaşımdır. (2) Karar Birimi Yaklaşımı: Devlet içinde kararların kimler tarafından, ne tür mekanizmalarla alındığını analiz eder. (3) Groupthink Modeli: Lider çevresinde yer alan karar grubunun, farklı fikirlerin dışlanması sonucu riskli ve kolektif şekilde hatalı kararlar alabileceğini savunmaktadır. (4) Beklenti Teorisi: Karar vericilerin risk algısını ve kazanım-kayıp çerçevesindeki psikolojik eğilimlerini dikkate alır. Bu teorik çerçeveler üzerinden değerlendirildiğinde, Saakaşvili'nin dış politikada izlediği yönelim, yalnızca uluslararası sistemin dayatmalarıyla değil, liderin kişisel özellikleri, anayasal yapıdaki değişiklikler ve karar çevresindeki gruplaşmalarla şekillenmiştir.

Ayrıca Gürcistan'ın Batı'ya yöneliminin yalnızca jeopolitik değil, aynı zamanda normatif bir yönü de bulunmaktadır. Çalışma çerçevesinde normlara dayalı dış politika tercihleri, iki temel yaklaşımla açıklanabilir: (1) Rasyonalist yaklaşım: Devletler, dışlanmamak ve prestij kazanmak için uluslararası toplumda egemen normlara uyum göstermektedirler. Gürcistan örneğinde bu yaklaşım geçerlidir; Batı'ya entegrasyon, AB ve NATO üyelik süreçlerinde görünür hâle gelmiştir. (2) İnşacı yaklaşım: Devletler, benimsenen normları adil ve meşru görmeleri nedeniyle içselleştirirler. Gürcistan, her iki yaklaşımı da kendi güvenlik stratejisine uyarlamıştır. AB ve NATO üyeliği, yalnızca güvenlik garantisi değil, aynı zamanda Gürcistan'ın uluslararası sistemde meşru bir aktör olma arzusunun da tezahürü olarak değerlendirilmiştir. Diğer devletlerce dışlanmama arzusu (örneğin Batı merkezli uluslararası toplum), prestijini koruma çabası (örneğin NATO'ya üyelik taleplerinin Soğuk Savaş sonrası ivme kazanması) ve içinde bulunduğu ittifak sistemlerindeki normlara bağlılık (örneğin ABD ve AB'nin eski Sovyet cumhuriyetlerine yönelik tutumu) Gürcistan'ın rasyonalist normatif tercihlerinin başlıca gerekçelerindendir.

Sonuç olarak, Gürcistan'da 2004-2008 yılları arasında dış politika karar alma süreci, yalnızca bir liderlik hikâyesi değil; aynı zamanda anayasal dönüşüm, uluslararası sistemle kurulan ilişkiler, normatif yönelimler ve bürokratik yapıların karşılıklı etkileşimi üzerinden okunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, sadece tarihsel bir dönemi analiz etmekle kalmayıp; aynı zamanda dış politikada karar alma süreçlerinin nasıl modellenebileceğine dair yöntemsel bir öneri sunmakta ve literatüre teorik katkı sağlamaktadır. Gerek karar alma düzeyindeki çok katmanlılık, gerekse normatif tercihlerin sistematik bir şekilde incelenmesi bu çalışmanın ayırt edici yönünü oluşturmaktadır.

1. Dış Politikada Karar Alma Süreci

Bir devletin dış politikada karar alma süreci, yalnızca kurumsal işleyişle değil; aynı zamanda liderin kişisel özellikleri, bilgiye erişim düzeyi, eldeki seçenekleri değerlendirme becerisi ve kararın verildiği bağlamın koşullarıyla doğrudan ilişkilidir.¹ Karar alma mekanizması incelendiğinde ise bu süreci anlamlandırmak adına çeşitli teorik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bunlardan biri olan Karar Birimi Yaklaşımı, kararların alındığı yapısal zemini üç temel aktör üzerinden açıklamıştır: Baskın lider, karar grubu ve çoklu otonom aktörler. Baskın lider, kararları kişisel inançları, değerleri ve siyasî vizyonu ile şekillendiren otoriter bir profil çizerken; karar grubu, kolektif müzakere yoluyla şekillenen ortak kararları ifade etmiştir. Çoklu otonom aktörler ise farklı kurumlar veya bireylerin eşzamanlı etkileşimleriyle oluşan karmaşık karar mekanizmalarını tanımlamaktadır.² Gürcistan örneğinde bu yapıların hangisinin baskın olduğu, liderlik profilinin teorik çerçevelerle ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir.

Dış politikada karar alma süreçlerinde temel olarak iki yaklaşımın öne çıktığı görülmüştür: Klasik Realist ve Neoklasik Realist anlayış. Klasik realizmde güç unsuru temel öncelik olarak kabul edilirken, Neoklasik realizmde uluslararası sistemin yapısı esas alınmakta ve güvenlik kaygısı ön plana çıkarılmaktadır.³ Bu teorik yaklaşımlar çerçevesinde karar alma süreci hiyerarşik bir yapı içerisinde değerlendirilmiş; şekilsel olarak bir piramit modeliyle temsil edilmiştir. Piramidin en alt basamağında toplum yer almakta, orta düzeyde devlet ve hükûmet seviyeleri bulunmakta, en üstte ise karar alıcı liderler konumlanmaktadır. Bu sıralamaya göre devlet düzeyindeki kararlar daha uzun vadeli, hükûmet düzeyindeki kararlar ise daha kısa vadeli stratejik tercihler olarak tanımlanmıştır. Böylece dış politika karar alma mekanizması, sistemin yapısı, ulusal güvenlik öncelikleri ve liderliğin etkisiyle birlikte çok katmanlı bir yapı olarak analiz edilmiştir.

Dış politika karar alma süreçlerinin analizinde teorik yaklaşımlar, genel hatlarıyla makro ve mikro düzeyde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, 2004-2008 yılları arasında Gürcistan'ın dış politikasını açıklamak için özellikle makro teorilerin daha işlevsel bir çerçeve sunduğu görülmektedir. Makro düzeyde yaklaşımlar, devleti temel analiz birimi olarak kabul etmekte ve karar alma sürecini uluslararası sistemin yapısı çerçevesinde değerlendirmektedir. Kenneth Waltz'ın öncülüğünü yaptığı Neorealist kuram kapsamında, uluslararası sistemin anarşik doğası ve devletlerarası güç dağılımı, dış politika tercihlerinde belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre, devletlerin ulusal çıkar tanımından ziyade sistemin kendilerine biçtiği rol doğrultusunda hareket ettikleri varsayılmakta ve Gürcistan'ın 2004 sonrası Batı ile entegrasyon çabaları da bu sistemsel baskılar bağlamında yorumlanmaktadır.⁴

Araç olarak ele alındığı kısıma bakıldığında zaman üç temel husus yer almıştır. Bunlar: Sosyalleşme, baskı-tehdit ve müdahale olarak belirtilmiştir. Sosyalleşmede: Rasyonel iletişim, stratejik iletişim ile retoriğe dayanan iletişimi temelinde bulundurunurken, baskı ve tehdit: “havuç-sopa” meselesi (ödül ve cezalandırma durumu), yaptırımlar ve hedefleri, müdahale: ise askerî ve siyasî müdahaleleri bulundurmıştır.

Dış politikada karar alıcılar yani liderlerin özellikleriyle ilgili “aktif” yahut “pasif” karar alma ile ilgili ise “hiyerarşik” yahut “dağınık” ve “demokratik” durumu söz konusu olmuştur. Nitekim lider, “aktif” ise, karar alma süreci ise “hiyerarşik” olduğu zaman lider, otoriter olmaktadır. Lider, “aktif”, ise karar alma süreci ise “demokratik” olduğu zaman lider, “Groupthink yaklaşımı mevcut” lider konumunda yer almıştır. Lider, “pasif”, süreç ise “hiyerarşik” ise, ku-

¹ Efegil, 2012: 85-86.

² Çuhadar ve Özkeçeci Taner, 2004: 46.

³ Omar, 2013; Hudson, 2006: 154.

⁴ Aynı Eser: 16-18.

rumların tercihleri üzerinden değerlendirilen bir süreç öne çıkarken liderin, “pasif” fakat sürecin “demokratik” olması durumunda ise, farklı bürokratlar arasında farklı çözüm üretmelerinin önünü açan bir süreci beraberinde getirmiştir.⁵

Karar alma sürecinde ise bir diğer husus grup olarak belirtilmiştir. Grupta ise yer alan bürokratların varlığı söz konusu olmuştur. Gruplar önüne konulan çözümleri çözme eğiliminde olduklarının yanı sıra varlıklarını sürdürme eğiliminde olmuşlardır. Nitekim zamanla varlıklarının önemsenmesi esas sorunu ikinci plana itilmesine dahi sebebiyet vermiştir. Gürcistan üzerinden değerlendirilecek durumda iki tür bürokrat (siyaseten atanmış bürokratlar ve kariyer bürokratlar) arasından “siyaseten atanmış bürokratlar” dikkat çekmiştir. Karar alma sürecinde gruplar, bireylerin hatalarını düzeltmekten ziyade genellikle daha da olumsuz bir hâle getirmiştir. Nitekim buradaki önemli olan husus, grubun yapısı olmuştur. Burada ise iki önemli grup söz konusu olarak belirtilmiştir. Bunlar: Groupthink ve Polythink’tir.

Groupthink, 1960 yıllarında bu yana kullanılan bir teoridir ve temel varsayımı; bireylerin hataları olduğu gibi grupların da var olmasını aktarmıştır. Temel zayıf noktaları ise aynı görüş açısına sahip bireylerden oluşturmak olmuştur. Mintz ve Wayne’ye göre, Polythink ise, Groupthink’in tam zıddı şeklinde belirtilmiştir. Groupthink’e nispeten Polythink’in avantajı: alternatiflerin üretilmesi ve ortaya konması ve herkesin kendi fikirlerinin alındığını hissine sahip olması, dezavantajı ise: konsensüsün çıkarmak imkânsız, kısa vadede hızlı net karar almasının zor olduğu ve birbirleriyle rekabet hâlindeki kişilerin grupta olması, kendi temsil ettikleri kurumlar üzerinden çatışmasının olması olarak aktarılmıştır.⁶

Liderlerin karar alma süreçlerinde bilişsel yanılgılar, çoğu zaman rasyonel olmayan ve riskli kararlar vermelerine neden olmuştur. Özellikle dış politika bağlamında, liderlerin bu bilişsel yanılgılara kapılmaları, stratejik hamlelerde önemli etkiler yaratmıştır. Prospect Theory (Beklenti Teorisi), bu alanda dikkat çeken önemli bir açıklayıcı modeldir. Kahneman ve Tversky tarafından 1979 yılında literatüre dahil edilmesi istenilen bu teori, liderlerin karar alma süreçlerinde kayıptan kaçınma güdüsüyle hareket ettiklerinde, daha riskli ve irrasyonel kararlar alma eğiliminde olduklarını öne sürmüştür. Beklenti Teorisi’ne göre, kazanç elde etmektense kayıpları önlemeye odaklanmak, liderlerin kriz yönetimi ve savaş gibi kritik durumlarda beklenenden daha riskli hamleler yapmalarına yol açmıştır. Bu, özellikle savaş ve kriz dönemlerinde liderlerin kararlarını anlamada önemli bir teorik çerçeve sağlamıştır.⁷ Örneğin, Vietnam Savaşı sırasında ABD’nin stratejik kararlarında bu kayıptan kaçınma psikolojisinin etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Dış politika kararlarında, yalnızca rasyonel analizler değil, liderlerin algıları, korkuları ve duygusal tepkileri de büyük önem taşımıştır. Bu durum, Domino teorisinin, ABD dış politikasında uzun yıllar boyunca önemli bir etken olmasını sağlamıştır. Domino teorisi, bir ülkenin komünizme geçmesi durumunda, çevredeki diğer ülkelerin de bu etkiyle aynı yola gireceği varsayımına dayanmıştır. Bu teoriye göre, bir domino taşı devrildiğinde, diğerleri de ardı ardına devrilecektir. Ancak bu teoriye dayanan varsayımlar, 1960’lı yıllar ve 1970’li yıllarda zayıflamaya başlamıştır. 1970’li yıllara gelindiğinde, Vietnam’ın kuzeyinde komünist bir hükûmetin varlığı yalnızca Laos’un yarısına komünizmin yayılmasına neden olmuş ve Çin-Sovyet ittifakı içindeki bölünmeler 1956 yılına kadar erken bir tarihte görülmeye başlamıştır.⁸ Bununla birlikte, ABD’nin Vietnam’a müdahale kararı, domino teorisinin önemli bir dış politika stratejisi olarak kullanıldığını göstermiştir.⁹

⁵ Aynı Eser: 54-55.

⁶ Grube ve Killick, 2023: 214-215.

⁷ Kahneman ve Tversky, 1979.

⁸ Hsiao, 1973: 14.

⁹ Immerman, 1990: 17.

Karar alma süreçlerinde liderlerin karşılaştığı bir diğer kısıt ise, “sınırlı rasyonellik” olmuştur. Herbert Simon’ın geliştirdiği bu teori, liderlerin bilgi eksikliği ve zaman kısıtlamaları nedeniyle tüm seçenekleri değerlendiremediklerini ve bu yüzden yalnızca “yeterli” olan kararları aldıklarını öne sürmüştür. Artımlı Incrementalism (Karar Alma) modeli ise, karar alıcıların büyük ve köklü değişiklikler yerine küçük ve ardışık adımlar atarak politikalarını geliştirdiğini savunmuştur.¹⁰ Bu yaklaşım, büyük değişikliklerden kaçınan liderlerin, küçük ilerlemelerle karar alma süreçlerini yönlendirdiğini göstermiştir. Böylece karar alma süreçleri daha yönetilebilir hale gelirken, aynı zamanda risklerin kontrol altına alınması sağlanmış olacağı bilinmiştir.

Dış politika karar alma süreçlerinde liderlerin yalnızca uluslararası dinamikleri değil, aynı zamanda iç politik baskıları da göz önünde bulundurduğu bilinmiştir. Çift Katmanlı Oyun Teorisi (Two-Level Game Theory), liderlerin hem iç politik hem de uluslararası düzeyde pazarlık yapmak zorunda olduklarını belirtmiştir. Bu teoriye göre, liderler bir yandan iç kamuoyu desteğini kazanırken, diğer yandan da uluslararası arenada avantaj sağlamak için stratejik hamleler yapmıştır.¹¹ İç politik baskılar ve kamuoyu talepleri, dış politikada alınan kararları derinden etkilemiştir. Bu teori, özellikle demokratik rejimlerde liderlerin dış politikada aldıkları kararları anlamada önemli bir çerçeve sunmuştur. Liderler, iç politikadaki kazanımları ve uluslararası sahnede elde etmek istedikleri başarıları dengelemek zorunda kalmışlardır.

Ayrıca, dış politika karar alma süreçlerinde tarihsel olayların ve geçmiş politikaların önemli bir etkisi olmuştur. Path Dependence (Yol Bağımlılığı) teorisi, geçmişte alınan stratejik kararların gelecekteki politikaları nasıl etkilediğini ve şekillendirdiğini açıklamıştır. Bu teoriye göre, bir kez alınan bir stratejik karar, sonraki kararları daraltmakta ve politika yapıcılarını önceki stratejilerle uyumlu kararlar almaya yönlendirmiştir. Özellikle uzun vadeli dış politika stratejilerinde, tarihsel olaylar ve alınmış olan kararlar, mevcut politikalara yön vermiştir.¹² Bu nedenle, dış politika karar alma süreçleri yalnızca mevcut koşullara değil, aynı zamanda geçmişte alınan kararların etkisine de dayanmıştır. Bu yaklaşım, dış politika analizlerinde geçmişin etkisini anlamada önemli bir araç olarak kabul edilmiştir.

Dış politika karar alma süreçlerinin analizinde sadece liderin rasyonel tercihleri değil, devlet içi bürokratik yapıların da belirleyici olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Graham Allison tarafından geliştirilen Bürokratik Politika Modeli, dış politika kararlarının tek bir merkezden değil; çeşitli devlet kurumları arasındaki çıkar çatışmaları, rekabet ve müzakereler yoluyla şekillendiğini ileri sürmektedir. Özellikle ABD-Küba Füze Krizi bağlamında geliştirilen bu model, karar alma süreçlerinde liderin bireysel inisiyatifinin ötesinde, kurumlar arası etkileşimin belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Allison’a göre, devlet homojen bir bütün değil; farklı önceliklere ve hedeflere sahip alt birimlerin toplamıdır. Bu birimler arasındaki çatışma ve pazarlıklar ise kararların hem karmaşıklaşmasına hem de gecikmesine yol açmaktadır. Söz konusu model, Gürcistan gibi siyasî dönüşüm yaşayan ve kurumlar arası dengeyi yeniden inşa etmeye çalışan devletlerde karar alma süreçlerini analiz etmek açısından önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Saakaşvili döneminde karar alma süreçlerinde hangi aktörlerin nasıl devreye girdiği, bu model ışığında değerlendirilmektedir.¹³

2. Mikhail Saakaşvili ve Birleşik Ulusal Hareket Dönemi

Gürcistan, 1990’lı yıllarda Avrupa Birliği (AB) ile yakınlık kurma yönünde eğilimler göstermiş olsa da, bu yöndeki belirgin ve stratejik adımlar esasen Mikhail Saakaşvili’nin liderliğinde atılmıştır. Bu süreçte, “post-Sovyet” kimlikten uzaklaşarak “Avrupalı devlet” imajı inşa edilmeye

¹⁰ Lindblom, 1959.

¹¹ Putnam, 1988: 433-436.

¹² Pierson, 2000: 251-257.

¹³ Allison, 1969: 37.

çalışılmıştır. Nitekim kıdemli bir parlamenter olan Teryen'in "*Ben Gürcüyüm, dolayısıyla Avrupalıyım*" sözü ile 2003 Gül Devrimi sonrası Saakaşvili'nin "*Gürcistan sadece bir Avrupa ülkesi değil, en eski Avrupa ülkelerinden biridir*" ifadesi, bu kimlik dönüşümünün ideolojik temelini yansıtmaktadır.¹⁴ Bu tür söylemler, Avrupalı kimliğin sadece bir hedef değil, aynı zamanda dış politik karar alma süreçlerinde işlevsel bir dayanak olarak tasarlandığını göstermektedir.

Gürcü kimliğiyle eşzamanlı olarak oluşturulmaya çalışılan "Avrupalı Gürcistan" imgesi, karar alma birimlerinin ulusal kimlik algısıyla bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Burada hem devletin kendini tanımlama biçimi hem de dış aktörlerin Gürcistan'a atfettiği kimlik ön plandadır. Bu bağlamda, BÜH'nin temel stratejilerinden biri, kamuoyunda "Avrupalı" kimliğini içselleştirmiş bir siyasî kültür oluşturarak AB'ye entegrasyon sürecini kolaylaştırmaktı. Bu hedef doğrultusunda AB kurumlarıyla entegrasyonu hızlandıracak girişimler gerçekleştirilmiştir.¹⁵

Karar alma sürecine dair bir diğer önemli gelişme ise 2004 yılında anayasada yapılan kapsamlı değişikliklerdir. Bu değişikliklerle birlikte, Başsavcının artık Adalet Bakanı'nın önerisiyle Cumhurbaşkanı tarafından atanması, yürütme organı içinde merkezî bir otorite yapılanmasının temellerini atmıştır. Ancak bu anayasal düzenleme, uygulamada Başsavcının bağımsızlığını zedelemiş ve güçler ayrılığı ilkesinin zayıflamasına neden olmuştur.¹⁶

6 Şubat 2004'te kabul edilen anayasa, "yarı başkanlık" sistemine geçişi kurumsallaştırırken, literatürde bu yapı "yarı-otoriter başkanlık modeli" olarak da kavramsallaştırılmıştır.¹⁷ Parlamentoyu feshetme yetkisi gibi geniş yetkilerin Cumhurbaşkanında toplanması, özellikle karar alma sürecinde yürütme erkinin ağırlığını artırmıştır.¹⁸ Bu dönüşüm, karar alma süreçlerinde karar birimi kuramıyla açıklanabilir; burada en baskın birim Cumhurbaşkanı ve yakın çevresi olmuştur.¹⁹

2003 yılının Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin ardından 2004 yılında yenilenmesi beklenen seçimlerde Gül Devrimi neticesinde Mikhail Saakaşvili önderliğindeki BÜH'nin yönetimi başlamıştır. Bu seçimlerin sonuçları küresel kamuoyunda demokratik düzenin bir başlangıcı olduğuna dair bir izlenim oluşturmıştır.²⁰

Gül Devrimi sonrası yapılan 2004 seçimleriyle iktidara gelen Saakaşvili liderliğindeki BÜH, uluslararası toplum nezdinde demokratikleşme yönünde bir adım olarak algılanmış, ancak bu görünüm zamanla "hibrid rejim" tartışmalarını doğurmuştur. Saakaşvili'nin anayasa değişikliklerini "demokrasiye geçiş" olarak sunması, kamuoyuna yönelik bir strateji olmuştur. Fakat bu durum, "Groupthink" modeline uygun biçimde eleştirel alternatiflerin sistem dışına itilmesine neden olmuş ve yönetsel mekanizmalarda fikir çeşitliliği engellenmiştir.²¹

Anayasa değişikliği ile yönetimde bulunan grupların da Mikhail Saakaşvili tarafından atanması, yeni bir dönem; 20 ve 30'lu yaşlardan ibaret yeni nesil siyasî yöneticileri önemli konumlara getirmiştir. Bu süreç beraberinde tecrübesizlikten kaynaklanan ve bürokraside gerçekleşecek hataları doğuracak adımların atılmasına da neden olmuştur. Bunlardan en kritiği: 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'dır. 2008 yılına gelirken Mikhail Saakaşvili ve yakın çevresi birkaç yıldır tüm önemli kaynaklardan sorumlu olurken aynı zamanda kabinenin görevden alın-

¹⁴ Gvalia v.d., 2011: 38.

¹⁵ Şen, 2004: 43.

¹⁶ Jones, 2013: 214.

¹⁷ Demetrashvili: 76.

¹⁸ Lansky ve Areshidze, 2008: 160.

¹⁹ Kaya Karabulut, 2022: 39.

²⁰ Aynı Eser: 40.

²¹ Nodia ve Scholbath, 2006: 5.

ması ve atanmasıyla da meşgul olmuştur. Sürekli değişimleri söz konusu olduğu kritik müdahalelere örnek olarak ise 2004-2008 yılları aralığında beş başbakan, yedi savunma bakanı, altı dışişleri bakanı ve altı maliye bakanının atanıp görevden alındığı durumu dikkat çekmiştir.²²

Daha önce de bahsi edildiği üzere karar alma mekanizmasındaki otoriter yönetim ile tecrübesiz yönetici gruplarının neticesinde patlak veren 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı söz konusu olmuştur. Fakat bu savaşa giden süreç Gürcistan'ın dış politikada karar alma sürecinde esasen rasyonel karar almadan, alternatif fikirlerin olmadan sadece Batı yanlısı karar almalar ile gerçekleştiği görülmüştür. Bu ise, Saakaşvili hükûmetinin Avrupa itibarına odaklanması ve NATO gibi Batılı kurumlara yönelmesi, Moskova ile ikili ilişkilerin açık gözükecek bir şekilde olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Hatta savaştan iki yıl önce 2006 yılında Rusya'nın şarap ve maden suyu gibi ülkenin başlıca tarım ürünlerine yönelik Gürcistan'ın ekonomisine bir ambargo uygulanmasıyla neticelenmiştir.²³

BUH'ın yönetime "demokrasiye geçiş" olarak gelmesinin ardından aynı anayasa değişikliği ile daha önce de bahsedildiği üzere "güçlü başkanlık" sistemine geçiş yapılmış, parlamenter rejimini gölgede bırakmıştır. Bu düzenlemedeki yürütme yetkisi, cumhurbaşkanlığına karşı sorumlu olan başbakana verilirken aynı süreçte içişleri ve savunma bakanlarının atamasının gerçekleştirilmesi de cumhurbaşkanlığına verilmiş görünmekteydi. Bu hususta BUH lideri ve dönemin yeni göreve gelen Cumhurbaşkanı Mikhaıl Saakaşvili yerel yöneticiler de dâhil olmak üzere birçok önde gelen üst düzey yetkilileri görevden almış, yerlerine kendisine yakın ve genç olan isimleri atamıştır.²⁴

BUH'ın "güçlü başkanlık" düzenlemeleri çerçevesinde yürütmeye verdiği ağırlık, karar alma sürecini giderek daha merkezi ve otoriter hale getirmiştir. Örneğin 2010 yılında 28 yaşındaki Vera Kobalia'nın Ekonomi Bakanı olarak atanması, kamuoyunda liyakat ve tecrübe eksikliği üzerinden yoğun eleştirilere yol açmıştır.²⁵ 2004-2008 yılları arasında özellikle Güney Osetya ve Abhazya meselelerinin yeniden ısıtılması, 1993'teki yenilginin psikolojik telafisi olarak değerlendirilmiştir. Saakaşvili'nin merkeziyetçi yönetim modeli, bu süreçte dış politikada kurumsal denge arayışını zayıflatmış, karar alma süreci cumhurbaşkanlığı makamına aşırı bağımlı hâle gelmiştir.²⁶

Dönemin Gürcistan Dışişleri Bakanı Gela Bezhuasvili tarafından hazırlatılan ve yayımlanan "Dış Politika Stratejisi: 2006-2009" başlıklı raporun ön sözünde: "*Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, Başkanın dış politikamızın genel hedefini yönlendiren vizyonunda hizmet eder*"²⁷ ifadesi cumhurbaşkanlığından bağımsız olmasından ziyade bir bütün olarak yansıtıldığı görülmektedir. Raporda aynı zamanda karar verme mekanizmasının kolaylaştırılacağı, bunun için de Gürcistan Dışişleri Bakanlığının bölüm yöneticilerine ve çalışanlarına karar alma sürecinde daha fazla esneklik sağlayarak örgütsel ve çalışan yetkilendirilmesi gibi durumların kurumsallaştırılacağı belirtilmiştir.²⁸

1990'larda Sovyet sonrası dönemde Batı'nın doğu komşularına yönelik entegrasyon politikaları kapsamında Gürcistan, hem jeopolitik hem de normatif açılardan stratejik önem kazanmıştır. Bu çerçevede Amiran Kavadze'nin analizinde vurguladığı gibi, Gürcistan hem Rusya hem de Batı için rekabet sahasına dönüşmüştür.²⁹

²² de Waal, 2011: 7.

²³ Bişkin, 2010: 92.

²⁴ Çelikpala, 2014: 13.

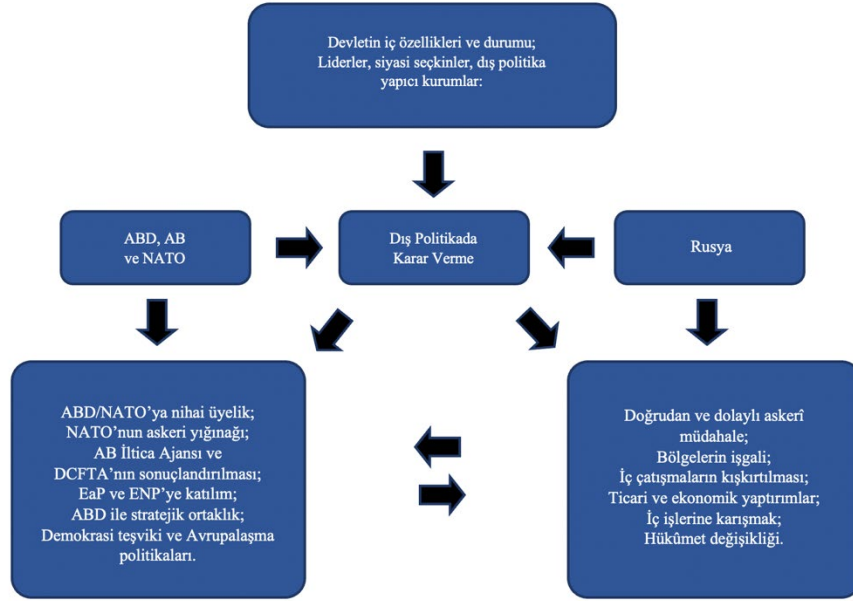
²⁵ de Waal, 2011: 7.

²⁶ Çelikpala, 2014: 13.

²⁷ Georgian Ministry of Foreign Affairs: 5.

²⁸ Aynı Eser: 23.

²⁹ Kavadze, 2020: 30.

Şekil 1. Rusya'nın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) sonrası Avrupa merkezli bir ülkenin dış politikası üzerindeki etkileri. **Kaynak:** Kavadze, 2020: 30.

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nda NATO'nun sessizliğine rağmen Gürcistan Cumhurbaşkanı, ülkesinin NATO önderliğindeki operasyonlara olan bağlılığını yineleyerek 2008 savaşıdan sonra Afganistan'daki Gürcü asıllı askerî birliklerin sayısında artışa gidilmiştir.³⁰

2003-2012 dönemi başta olmak üzere analiz edilen dönemin sonunda 2012 seçimleriyle birlikte, Saakaşvili iktidarının aşırı merkezîyetçiliği ve karar alma süreçlerindeki istikrarsızlık, Gürcü Rüyası hareketinin yükselişine zemin hazırlamıştır. Bidzina İvanişvili'nin 2012'deki 9 senelik süreçte istikrarsız bir mekanizmayı, zarar getiren karar almaların ardından: *"Tek doğru kararın Bay Saakaşvili'nin istifa etmesidir"* şeklinde ifadesi sadece yönetim değişimini değil, aynı zamanda Gürcistan'ın karar alma sürecinde yeni bir kurumsal perspektifin başlangıcını göstermiştir.³¹

3. 2004 Anayasa Reformları ile Değişen Yetkiler ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri

2003 yılında iktidara gelen Buh'in ve 2004'te lideri Mihail Saakaşvili'nin Cumhurbaşkanlığı konumuna gelmesiyle, aynı süre zarfında parlamenter rejim içerisindeki Cumhurbaşkanı konumunun Başbakan'dan daha güçlü hale getirilmesi adına 4-6 Şubat 2004 tarihlerinde Gürcistan Parlamentosu'nda toplam üç oturum gerçekleştirilmiş ve anayasal değişiklikler onaylanmıştır. Bu süreç, karar alma mekanizmasında köklü bir dönüşüm niteliği taşımış, yürütmenin merkezîleşmesiyle birlikte yeni bir rejim tipi oluşmuştur. Bu değişikliklerin, karar alma modelleri bağlamında özellikle Bürokratik Politika Modeli ve Groupthink yaklaşımlarıyla açıklanabilir yönleri dikkat çekmektedir. Aşağıda yer alan maddeler, bu yetki genişlemelerinin temel unsurlarını yansıtmaktadır:³²

- Cumhurbaşkanı, Parlamento tarafından "anayasaya aykırı" olduğu belirtilen herhangi bir kararı, kısmen Anayasa Mahkemesi'nin yetkilerine dâhil olan hükümler biçiminde reddedebilecektir.

³⁰ Reuters, 2008b.

³¹ BBC News, 2012.

³² Civil Georgia, 2004b.

- Cumhurbaşkanı, yasama organının devlet bütçesini üç denemede geçirememesi durumunda Parlamentoyu feshetme yahut Bakanlar Kurulu’nu görevden alma yetkisine sahiptir.
- Cumhurbaşkanı, yeni seçilen Parlamantonun, Hükûmetin oluşumuna ilişkin güvenoyu vermemesi yahut devlet bütçesini altı ay içinde onaylamaması durumunda Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle Başbakanı atayarak devlet bütçesini onaylayabilecektir.
- Cumhurbaşkanı, devletin ve yürütme hükûmetinin başı olacaktır. Savunma, İçişleri ve Güvenlik Bakanları doğrudan Cumhurbaşkanlığı denetiminde bulunacaktır.
- Cumhurbaşkanının yetkileri, sadece görev süresinin sonlanması hâlinde Parlamento Başkanı tarafından üstlenilecek ve Parlamento Başkanı ülkedeki ikinci kilit isim olarak konumlanacaktır.

Bu değişiklikler, yalnızca anayasal düzeyde yetki tanımlarını değil, aynı zamanda karar alma sürecindeki aktörlerin ağırlığını da değiştirmiştir. Parlamento işlevsizleşmiş; karar alma süreci, yukarıdan aşağıya işleyen hiyerarşik bir yapıya bürünmüştür. Bu durum, liderin aktif, sürecin ise hiyerarşik olduğu bir model olan otoriter karar alma biçimiyle örtüşmektedir. Kararların çoğu doğrudan Cumhurbaşkanı çevresinde alınmaya başlanmış; bu da Groupthink modeline uygun olarak, alternatif görüşlerin bastırıldığı ve kolektif tartışmaların sınırlı kaldığı bir siyasî ortam doğurmuştur.

Gürcistan, bu reformları ve Güney Osetya ile Abhazya gibi ayrılıkçı bölgelerin geri alınmasına yönelik girişimlerini, dış politikada karar alma sürecinin bir parçası olarak NATO ve AB üyelik sürecini pekiştirmek amacıyla gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda dış politika tercihleri, sadece ulusal güvenlik odaklı değil; aynı zamanda Batı ile entegrasyon stratejileriyle de şekillenmiştir. Beklenti Teorisi kapsamında değerlendirildiğinde, liderlik düzeyinde, özellikle Rusya’dan gelen tehditler karşısında kayıpları telafi etmek amacıyla daha riskli dış politika kararları alındığı görülmektedir.

Nitekim 2004 yılında Gül Devrimi sonrası yönetime gelen BÜH’in ve Saakaşvili’nin yürüttüğü reformların NATO tarafından desteklendiği de belirtilen önemli hususlar arasında yer almaktadır. Bu destek, yalnızca siyasî söylemlerle sınırlı kalmamış; NATO-Gürcistan Bireysel Ortaklık Eylem Planı’nın (IPAP) kabulü, Gürcistan’ın Afganistan operasyonlarına asker göndermesi gibi adımlar üzerinden kurumsal düzeyde de somutlaşmıştır. Ancak bu noktada, Bürokratik Politika Modeli açısından hangi kurumların bu süreci yönettiği, Çift Katmanlı Oyun Teorisi açısından ise iç kamuoyu baskısının dış pazarlıklar üzerindeki etkisi açık biçimde analiz edilmelidir.³³

4. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Sonrasında Gürcistan Hükûmetinin Aldığı Kararlar

2004 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimini büyük bir farkla kazanarak yönetime gelen Mikhail Saakaşvili’nin ilk dış politika hamlelerinden biri, Rusya’daki büyükelçisini değiştirmek olmuştur. Bu kapsamda, Moskova’da görev yapan Zurab Abaşidze’nin yerine, iktidar partisi içinden Kote Kemularia atanmış; bu atama, Cumhurbaşkanı Saakaşvili tarafından 1 Şubat 2004 tarihli açıklamayla kamuoyuna duyurulmuştur.³⁴ Söz konusu atama, yalnızca bireysel bir diplomatik değişim değil, aynı zamanda dönemin dış politika yönelimi açısından önemli bir işaret niteliği taşımaktadır.

2008 yılına gelindiğinde ise Rusya ile yaşanan savaş sürecinde, iç politikada da olağanüstü önlemler alınmıştır. Bu bağlamda 9 Ağustos 2008 tarihinden itibaren 15 günlük sıkıyönetim ilan edilmiş ve bu durum cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle resmî hâle getirilmiştir.³⁵ Aynı

³³ Atıcı Köktaş, 2015: 103.

³⁴ Civil Georgia, 2004c.

³⁵ Civil Georgia, 2008d.

dönemde, 10 Ağustos 2008 tarihinde ABD ve Rusya arasında diplomatik düzeyde gerginliğe yol açan önemli bir diyalog gerçekleşmiştir. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'a Gürcistan Cumhurbaşkanı Saakaşvili'nin istifa etmesi gerektiğini ifade etmesi, Rusya'nın temel kaygısının Batı yanlısı bir Gürcistan yönetimine duyduğu rahatsızlığa işaret etmektedir.³⁶ Bu söylemler, çatışmanın yalnızca askerî değil, aynı zamanda ideolojik ve rejimsel bir düzlemde de yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Aynı gün Saakaşvili'nin ulusa sesleniş konuşmasında kullandığı "*Özgürlüğümüzü, vatanımızı kanımızın son damlasına kadar savunacağız*"³⁷ gibi ifadeler, liderin güvenlik temelli bir söylem inşa ettiğini göstermektedir.

Savaş öncesi dönemde ise Gürcistan Dışişleri Bakanı Eka Tkeşelaşvili'nin 10 Temmuz 2008 tarihinde yaptığı açıklamada, Rusya'nın Gürcistan hava sahasını izinsiz ihlal etmesine karşılık olarak Moskova'daki büyükelçinin geri çağrıldığı belirtilmiştir.³⁸ Bu durum, diplomatik tepkinin doğrudan güvenlik algısıyla ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda AB dönemi başkanlığının Fransa'da bulunması, uluslararası arabuluculukta Fransa Cumhurbaşkanı Nikola Sarkozy'nin aktif rol üstlenmesini sağlamıştır. Sarkozy'nin yürüttüğü diplomatik girişimler neticesinde, taraflar 12 Ağustos 2008 tarihinde ateşkes anlaşmasını kabul etmiş;³⁹ Gürcistan tarafı ise bu süreçte AB'nin aracılığı sayesinde ateşkesi kabul etmeye ikna edilmiştir. Bu gelişme, Gürcistan dış politikasının Batı yönelimli çizgisinin kriz yönetiminde belirleyici olduğunu teyit etmektedir.⁴⁰

Savaş sonrasında Gürcistan-Rusya ilişkilerindeki en önemli kırılma noktalarından biri, 14 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan parlamentosunun oybirliğiyle aldığı Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan (BDT) ayrılma kararıyla başlamış; bu karar, Gürcistan'ın güvenlik tehdidi olarak gördüğü Rusya'nın etkin olduğu uluslararası bir örgütten ayrılarak sistem baskısına doğrudan tepki verdiğini göstermiştir.⁴¹ Bu sürecin devamında ise 29 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Grigol Vaşadze, ülkesinin Rusya ile diplomatik ilişkilerini resmen kestiğini açıklamış ve yalnızca konsolosluk düzeyinde ilişkilerin sürdürüleceğini belirtmiştir.⁴² Söz konusu kararlar, Gürcistan'ın dış politika karar alma sürecinde neorealist yaklaşımla hareket ettiğine işaret etmektedir. Neorealist teoriye göre, devletler uluslararası sistemin anarşik yapısında kendi güvenliklerini sağlamak amacıyla hareket ederler; bu çerçevede Gürcistan'ın Rusya'yı doğrudan bir güvenlik tehdidi olarak tanımlaması ve ilişkileri sonlandırması, kapasite temelli ve güvenlik öncelikli bir stratejik yönelimin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Güç faktöründen ziyade güvenlik kaygılarının belirleyici olduğu bu yaklaşım, Gürcistan dış politikasının teorik temellendirilmesini mümkün kılmaktadır.⁴³

Bu kararların ardından, iç politikada da yapısal değişiklikler gündeme gelmiştir. Gürcistan hükûmeti Parlamento Sekreteri Gia Huroşvili, 2 Temmuz 2008 tarihli açıklamasında, Başsavcılık ile Adalet Bakanlığı'nın birleştirileceğini ilan etmiştir.⁴⁴ 7-12 Ağustos savaşının hemen ardından, 12 Eylül 2008 tarihinde Gürcistan Ulusal Meclisi anayasa değişikliğini onaylamış ve söz konusu birleşmeyi resmîleştirmiştir. İktidar partisi BÜH milletvekilleri bu değişikliği desteklerken, muhalefet temsilcisi milletvekili Gia Tsagareişvili bu karara karşı çıktıklarını açıklamıştır.⁴⁵ Muhalefet, bu değişikliğin Saakaşvili'nin iç politikadaki otoritesini pekiştirmeye yönelik olduğunu, yargı bağımsızlığını zayıflatacağını ve karar alma süreçlerinde daha katı bir

³⁶ Civil Georgia, 2008i.

³⁷ Civil Georgia, 2008j.

³⁸ Civil Georgia, 2008c.

³⁹ NPR, 2008.

⁴⁰ Civil Georgia, 2008a.

⁴¹ Reuters, 2008a.

⁴² Civil Georgia, 2008b.

⁴³ Hudson, 2006: 154.

⁴⁴ Civil Georgia, 2008e.

⁴⁵ Civil Georgia, 2008h.

yapı oluşturacağını ileri sürmüştür. Bu çerçevede yalnızca birleştirmenin teknik yönü değil, iktidar yoğunlaşmasının sonuçları da tartışılmalıdır.

Son olarak, Saakaşvili'nin anayasada yapılan değişikliklerle Cumhurbaşkanlığı yetkilerini güçlendirmesi ve buna rağmen Batı'nın desteğini sürdürmesi, liderin uluslararası düzeyde meşruiyet üretme stratejisini gösterir. Bu husus, 23 Eylül 2008 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ndeki beşinci konuşmasında açıkça görülmektedir. Saakaşvili burada, Rusya'nın saldırganlığına karşı sessiz kalmamaya, ateşkes anlaşmasına bağlılığa ve anlamlı bir çatışma çözüm sürecine destek verilmesine çağrıda bulunmuştur. Aynı zamanda bu süreci kendisi için bir "İkinci Gül Devrimi" olarak tanımlayarak, "*Yakında her zamankinden daha güçlü ve daha demokratik olacağım*"⁴⁶ ifadeleriyle hem iç hem dış kamuoyuna güçlü bir liderlik ve reformist yönelim mesajı vermiştir. Bu söylem, dış politikada karar alma süreçleriyle iç politikadaki yeniden yapılanma girişimlerinin örtüştüğünü göstermektedir.

5. Gürcistan Dış Politikasının Karar Alma Mekanizmasına Teorik Bakış

Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikhail Saakaşvili'nin 2004-2008 yılları arasındaki karar alma ve yönetim mekanizması, merkezîyetçi ve otoriter eğilimlere sahip bir yönetim anlayışı sergilemiştir.⁴⁷ Dış politikada karar almada bir hükûmetin oluşturduğu grubun etki düzeyini gösteren dört temel değişkenin bulunduğu karar birimi kuramına göre, Gürcistan ile özdeşleşen temel husus "merkezîlik" olmuştur.

Bu yönetim biçiminde devlet içi yapıda lider odaklı bir durum söz konusudur ve karar alma sürecinde etkili olan grup üyeleri, doğrudan lider tarafından seçilmektedir. Gül Devrimi sonrası iktidara gelen Cumhurbaşkanı Saakaşvili'nin, 2004 Anayasa değişiklikleriyle yetkilerini artırarak hükûmetteki birçok eski ismi görevden alıp kendisine yakın düşünce yapısına sahip siyasetçileri göreve getirmesi, dış politikadaki karar alma süreçlerini doğrudan etkilemiştir.

Gürcistan'ın, Rusya'nın tehditkâr ve saldırgan tepkilerine karşılık olarak dış politika yönelimlerini şekillendirirken özellikle güvenlik merkezli davranması, Neorealizm kuramıyla uyumludur. Bu kurama göre devletler, uluslararası sistemde kendilerine biçilen rol ve tehdit algısı çerçevesinde hareket ederler. Gürcistan'ın NATO ve AB'ye üyelik başvurularına yönelmesinde, sistemin baskısı altında güvenliğini sağlamaya yönelik bir zorunluluk belirleyici olmuştur.⁴⁸

Karar alma süreçleri, yalnızca uluslararası sistemle sınırlı kalmayıp, iç siyasal etkenleri de kapsamaktadır. Bu nedenle mikro düzey teorilerle birlikte değerlendirildiğinde, Gürcistan özelinde özellikle makro düzeyli yaklaşımların (örneğin yapısalcı gerçekçilik – Neorealizm) baskın olduğu görülmektedir. Bu yaklaşıma göre devletler, ulusal çıkar tanımlarından bağımsız biçimde uluslararası sistemin yapısına göre hareket ederler. Gürcistan'ın Batı yönelimli dış politika tercihi de sistemin izin verdiği hareket alanı dâhilinde şekillenmiştir.⁴⁹

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı çerçevesinde bakıldığında ise dış politikadaki üç temel araçtan ikisinin taraflar arasında uygulandığı gözlemlenmiştir. Rusya'nın Güney Osetya'ya askerî birlikler göndermesi "askerî müdahale" olarak değerlendirilirken, Gürcistan'ın ayrılıkçılara karşı tutumu, "akılcı iletişim" (rasyonel iletişim – rational communication) kapsamında değerlendirilebilecek bir çabadır. Burada Gürcistan meşru hükûmeti ile Güney Osetya'daki ayrılıkçı gruplar arasında diyalog kurulmaya çalışılmış; Saakaşvili ise bu grupları Gürcistan'ın toprak bütünlüğü konusunda ikna etmeye çalışmıştır.

⁴⁶ Civil Georgia, 2008k.

⁴⁷ Çelikpala, 2014: 36.

⁴⁸ Hudson, 2006: 154.

⁴⁹ Aynı Eser: 30.

Saakaşvili'nin dış politikada karar alma süreçlerindeki rolü, liderin iki temel özelliği üzerinden şekillenmiştir. 2004 Anayasa değişikliğiyle cumhurbaşkanlığı yetkilerinin artması sonucu lider “etkin” (aktif) hâle gelmiş, karar alma süreci ise yukarıdan aşağıya hiyerarşik bir yapıya bürünmüştür. Bu durum Saakaşvili'nin otoriter lider konumunu pekiştirmiştir. Öte yandan, karar alma grubunun lider tarafından oluşturulması ve fikir birliğine dayalı hareket etmesi, karar süreçlerini “grup düşüncesi” (Groupthink) modeliyle açıklamayı mümkün kılmaktadır.⁵⁰

Gürcistan'daki otoriter rejimde karar alma mekanizmasının grup temelli yapı içinde işlemesi hem psikolojik hem de siyasal nedenlerle anlam kazanmaktadır. Psikolojik açıdan, liderin yalnızca kendi kararını değil, grubun ortak kararını alıyormuş gibi görünmesi, sorumluluğun paylaşılması hissiyle rahatlatıcı bir etki yaratmaktadır. Siyasal ve imaj açısından ise, kararların toplum nezdinde daha meşru görünmesi, grup hâlinde alınmış kararlarla sağlanmaktadır.⁵¹

Charles Hermann'ın grup davranışları modeline göre, her grup içerisinde üyelerin farklı roller üstlenmesi doğaldır. Saakaşvili'nin BUH döneminde atadığı siyasetçiler, bu modele göre “sadık çalışanlar” kategorisine girmektedir. Bu kişiler, liderin karar alma sürecini kolaylaştıran, alternatif üretme yerine mevcut fikri destekleyen bireylerdir.⁵²

Bu tür karar alma ortamlarında sağlıklı karar alınamamasına neden olan en temel hususlardan biri, grubun önceliğini sorun çözmekten ziyade kendi varlığını korumaya vermesidir. Bu, kararların hızlı fakat çoğu zaman alternatifler değerlendirilmeden alınmasına yol açar. James Rosenau'ya göre, bu gibi gruplarda bir sorunla ilgili ortaya konan 20 alternatiften yalnızca liderin benimsediği ve grup tarafından yansıtılan 2 tanesi dikkate alınır.⁵³

Bu tür karar alma ortamlarında sağlıklı karar alınamamasına neden olan en temel hususlardan biri, grubun önceliğini sorun çözmekten ziyade kendi varlığını korumaya vermesidir. Bu, kararların hızlı fakat çoğu zaman alternatifler değerlendirilmeden alınmasına yol açar. James Rosenau'ya göre, bu gibi gruplarda bir sorunla ilgili ortaya konan 20 alternatiften yalnızca liderin benimsediği ve grup tarafından yansıtılan 2 tanesi dikkate alınır.⁵⁴

Gürcistan'daki BUH iktidarı döneminde görev yapan bürokratlar genellikle “siyaseten atanmış bürokratlar” kategorisindedir. Bu kişilerin görev süresi, iktidarın süresiyle sınırlıdır. Bu nedenle en temel motivasyonları, görevleri süresince kişisel çıkarlarını maksimize etmek ve görev sonrası yeni bir pozisyon bulabilmektir. Bu da onları genellikle yüksek risk almaya itmektir.⁵⁵

2008 Savaşı'nın Gürcistan için doğurduğu ciddi sonuçlar, yalnızca dışsal faktörlerden değil, karar alma mekanizmasındaki yapısal eksikliklerden kaynaklanmıştır. Özellikle liderin çevresinde oluşturulan karar alma grubunun homojen yapısı ve muhalif görüşlerin dışlanması, alternatif üretilmemesi sorununu doğurmuştur.⁵⁶ Saakaşvili'nin ayrılıkçı bölgelere yönelik askerî müdahale tercihi, bu yapının sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

2008 yılında Başsavcılık ile Adalet Bakanlığı'nın birleştirilmesi, cumhurbaşkanlığı yetkisinin doğrudan yargı alanına genişletilmesi anlamına gelmektedir. Graham Allison'ın geliştirdiği Bürokratik Politika Modeli (Bureaucratic Politics Model) çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu hamle, karar alıcıların arzu ettikleri doğrultuda hareket etmeyen kurumların yetkilerini farklı

⁵⁰ Mintz ve Wayne, 2016: 7.

⁵¹ Asim v.d., 2021.

⁵² Hudson, 2006: 66.

⁵³ Kavadze, 2020: 41.

⁵⁴ Brule ve Mintz, 2017.

⁵⁵ Hudson, 2006: 132.

⁵⁶ Aynı Eser: 118.

kurumlara aktarma stratejisiyle örtüşmektedir. Allison bunu, liderin uygulayabileceği “en radikal” hamlelerden biri olarak tanımlamıştır.⁵⁷

Saakaşvili dönemi dış politikasında yalnızca kurumlar ve güvenlik öncelikleri değil, kimlik ve meşruiyet arayışı da belirleyici olmuştur. Gürcistan, Batı merkezli uluslararası toplum içinde yer alma hedefiyle “Avrupalı Gürcistan” kimliğini inşa etmeye çalışmış, Saakaşvili’nin, “*Gürcistan, Avrupa’ya kültür, medeniyet ve değerlerle bağlı eski bir Avrupa ülkesidir.*”⁵⁸ söyleminde bu eğilim açıkça görülmüştür.

Gürcistan, 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı sırasında yalnızca askerî ve güvenlik odaklı bir politika izlemekle kalmamış, aynı zamanda Batı merkezli uluslararası toplum içerisinde yer alma hedefi doğrultusunda da dış politika kararlarını şekillendirmiştir. Bu süreçte, AB ve NATO’ya üyelik perspektifi, Gürcistan için yalnızca siyasal değil, aynı zamanda bölgesel güvenliğin teminatı olarak değerlendirilmiş ve dış politikada karar alma mekanizması bu doğrultuda yönlendirilmiştir. Devletlerin uluslararası normlara göre hareket etmelerinin ardında yatan temel nedenler rasyonalist yaklaşımlar ile normların adil ve meşru görülmesi olmak üzere iki bakış açısıyla açıklanırken, Gürcistan örneği özellikle rasyonalist paradigma çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda alınan kararların temelinde; Batı merkezli uluslararası toplumdan dışlanmama arzusu, uluslararası sistemde prestijini koruma isteği (özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD’nin küresel liderliği ve NATO üyeliğine artan talepler bu bağlamda örnek teşkil etmektedir) ve içinde bulunduğu ortaklıklar ile ittifaklardaki diğer aktörlerin –başta ABD ve AB olmak üzere– normatif yönelimlerini desteklemesi nedeniyle bu normlara uyum sağlama motivasyonu yer almaktadır.

1993 ve 2008 yıllarındaki Rusya destekli ayrılıkçı hareketler ve savaş tecrübesi, Gürcistan’ın güvenlik önceliğini daha da pekiştirmiştir. Bu durum, NATO üyeliği hedefine yönelimin devam etmesine yol açmıştır.⁵⁹ 19 Ağustos 2008’de Gürcistan Cumhurbaşkanı Saakaşvili, İngiltere Dışişleri Bakanı David Miliband ile yaptığı ortak açıklamada NATO-Gürcistan Komisyonu’nun⁶⁰ kurulmasından duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.⁶¹ Aynı doğrultuda Almanya Başbakanı Angela Merkel’in dört gün önce yaptığı, “*Zamanlamayı açık bıraktık, istedikleri takdirde üye olabileceklerini söyledik. Üyelik konusundaki tavırda değişiklik yoktur*”⁶² şeklindeki açıklamada, Gürcistan’ın üyelik perspektifinin açık olduğunu ve zamanlamanın üyeye bağlı olduğunu belirtmiştir.

Sonuç

Gürcistan’ın 2003-2013 yılları arasındaki siyasî süreçleri, özellikle Mikhail Saakaşvili döneminde dış politikada alınan kararlar ve bu kararların sonuçları, ülkenin uluslararası arenadaki yerini ve iç siyasî dinamiklerini derinden etkilemiştir. Bu bağlamda, Saakaşvili’nin Gül Devrimi sonrası iktidara gelmesiyle başlayan Batı yanlısı politikalar, Gürcistan’ın NATO ve AB gibi uluslararası kuruluşlarla yakınlaşma çabalarını hızlandırmıştır. Ancak bu süreç, Rusya ile olan ilişkilerde ciddi gerilimlere yol açmış ve Gürcistan, bölgesel bir çatışmanın içine sürüklenmiştir. Özellikle 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı, bu dış politika kararlarının en somut sonucu olarak çıkmıştır.

⁵⁷ Aynı Eser: 89.

⁵⁸ Saakashvili, 2008.

⁵⁹ Kavadze, 2020: 31.

⁶⁰ Brüksel’de 19 Ağustos 2008 tarihli kararda açıklandığı üzere 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı’nın ardından NATO, Gürcistan’a hava trafik sisteminin yeniden kurulması, siber savunması, silahlı kuvvetlerin durumunun değerlendirilmesi, sivil altyapı hasarının değerlendirilmesinde yardımcı olacağını belirtmiştir. Bu çerçevede NATO dışişleri bakanları arasında düzenlenen acil toplantı neticesinde NATO-Gürcistan Komisyonu kurulmuştur. Daha detaylı bilgi için bkz. Civil Georgia, 2008f.

⁶¹ Civil Georgia, 2008l.

⁶² Civil Georgia, 2008g.

Saakaşvili'nin dış politika karar alma mekanizması, iç siyasetteki otoriter eğilimler ve merkeziyetçi yapı ile şekillenmiştir. 2004 anayasa reformları, cumhurbaşkanlığı makamını güçlendirerek Saakaşvili'ye geniş yetkiler tanımış, bu da karar alma süreçlerinde otoriter bir yönetim tarzının benimsenmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle İçişleri ve Savunma Bakanlığı gibi kritik kurumlar üzerinde doğrudan kontrol sağlayan Saakaşvili, bu bakanlıkların yönetimini elinde toplamış ve dış politikada alınan kararların büyük ölçüde merkezileşmesine yol açmıştır. Bu durum, Gürcistan'ın uluslararası arenadaki duruşunu şekillendiren en önemli unsurlardan biri olmuştur.

Gürcistan'ın NATO ile olan ilişkileri, bu dönemde dış politika karar alma süreçlerinin merkezinde yer almıştır. NATO'ya üyelik süreci, Saakaşvili yönetiminin temel dış politika hedeflerinden biri olmuş, ancak bu süreç Rusya ile doğrudan bir çatışmaya yol açmıştır. Güney Osetya ve Abhazya gibi ayrılıkçı bölgelerde yaşanan gelişmeler, Rusya'nın bu bölgelerdeki ayrılıkçı hareketleri desteklemesine neden olmuş ve 2008 yılında patlak veren Rusya-Gürcistan Savaşı, Gürcistan'ın dış politika karar alma süreçlerinin ne denli riskli olabileceğini göstermiştir. Savaşın sonucunda Gürcistan, Güney Osetya ve Abhazya üzerinde kontrolünü kaybetmiş ve bu bölgeler Rusya tarafından tanınmıştır. Bu gelişmeler, Gürcistan'ın ulusal bütünlüğünü tehdit eden en önemli unsurlar arasında yer almıştır.

Saakaşvili'nin yönetimi sırasında Gürcistan'ın dış politikada aldığı kararlar, büyük ölçüde Batı yanlısı bir stratejiye dayanmıştır. AB ve NATO ile yakınlaşma, Gürcistan'ın demokratikleşme sürecini teşvik ederken, aynı zamanda ülke içinde otoriter eğilimlerin güçlenmesine neden olmuştur. Özellikle anayasa reformları, dış politikada hızlı ve kararlı adımlar atılmasını sağlarken, iç politikada muhalefetin etkisiz hale getirilmesine ve iktidarın merkezileşmesine yol açmıştır. Bu durum, Gürcistan'ın dış politikada Batı ile yakınlaşmasını sağlarken, aynı zamanda ülke içinde demokratik değerlerin zayıflamasına neden olmuştur.

Dış politikada alınan kararların etkileri sadece uluslararası arenada değil, aynı zamanda Gürcistan'ın iç politik dengelerinde de kendini göstermiştir. Saakaşvili'nin güçlü liderlik tarzı, dış politikada hızlı kararlar almasını sağlamış, ancak bu kararların bazıları ciddi sonuçlar doğurmuştur. Özellikle *Groupthink* ve *Polythink* gibi karar alma süreçlerine dair teorik modeller ışığında değerlendirildiğinde, Saakaşvili'nin etrafındaki grupların homojenliği ve alternatif görüşlerin dışlanması, Gürcistan'ın dış politikada daha geniş bir perspektifle karar almasını engellemiştir. Saakaşvili'nin güçlü liderlik yapısı, grup içinde eleştirilerin ve farklı görüşlerin önünü tıkamış, bu da karar alma süreçlerinin dar bir çerçevede kalmasına neden olmuştur.

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı sonrası, Gürcistan'ın uluslararası arenada destek arayışları hız kazanmıştır. Saakaşvili, savaştan sonra NATO'ya olan bağlılığını vurgulamış ve Gürcistan'ın NATO üyeliği için çabalarını sürdürmüştür. Ancak bu süreçte Gürcistan, Batı'dan beklediği desteği tam anlamıyla bulamamış, özellikle NATO'nun savaştaki sessizliği, Gürcistan'ın güvenlik politikalarında yeni stratejiler geliştirmesine yol açmıştır. Savaşın ardından Gürcistan, bağımsızlık ve toprak bütünlüğü konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmış ve bu sorunlar, ülkenin dış politika stratejilerini derinden etkilemiştir.

Sonuç olarak, Gürcistan'ın 2004-2008 yılları arasındaki dış politika karar alma süreçleri, Saakaşvili'nin güçlü liderlik tarzı ve merkeziyetçi yönetim anlayışı ile şekillenmiştir. Bu süreçte alınan kararlar, Gürcistan'ın uluslararası arenadaki konumunu güçlendirmeyi hedeflese de ülke içinde otoriter eğilimlerin artmasına ve demokratik değerlerin zayıflamasına yol açmıştır. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı, bu dış politika kararlarının en somut sonucu olarak öne çıkarırken, Gürcistan'ın NATO ve AB ile olan ilişkileri de bu dönemde büyük bir değişim geçirmiştir. Saakaşvili'nin yönetimi boyunca dış politikada alınan kararlar, ulusal çıkarlar doğrultusunda şekillense de bu kararların uzun vadeli sonuçları, Gürcistan'ın hem iç hem de dış politikadaki dengelerini derinden etkilemiştir.

KAYNAKÇA

Allison, Graham T. (1969), "Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis", *American Political Science Review*, 63/3, 689-718. <https://doi.org/10.2307/1954423>

Asim, Muhammed, Zyhiyig, Liu ve Nadeem, Muhammed Athar (2021), "How Authoritarian Leadership Affects Employee's Helping Behavior? The Mediating Role of Rumination and Moderating Role of Psychological Ownership", *Frontiers in Psychology*. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.667348/full>.

Atıcı Köktaş, Nilgün (2015), "Saakaşvili Dönemi Gürcistan İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme", *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1/2, 95-110.

BBC News. (2012, 2 October), "Georgia President Mikheil Saakashvili Admits Election Loss", <https://www.bbc.com/news/world-europe-19798323>.

Bişkin, Mustafa Cem (2010), *ABD-AB-Rusya Üçgeninde Ukrayna ve Gürcistan'da Güç Mücadelesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Brule, David ve Mintz, Alex (2017, 22 September), "Foreign Policy Decision-Making: Evolution, Models, and Methods", *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*.

Civil Georgia (2004a, 7 February), "Constitutional Changes Approved", <https://civil.ge/archives/105203>

Civil Georgia (2004b, 7 February), "New Constitution Boosts President's Powers", <https://civil.ge/archives/105193>

Civil Georgia (2004c, 2 February), "Saakashvili's Close Ally to Be Georgia's Envoy to Russia", <https://civil.ge/archives/105171>

Civil Georgia (2008a, 11 August), "Georgia Agrees to European-Brokered Ceasefire", <https://civil.ge/archives/117024>

Civil Georgia (2008b, 20 August), "Georgia Cuts Diplomatic Ties with Russia", <https://civil.ge/archives/117313>

Civil Georgia (2008c, 5 July), "Georgia Recalls Ambassador from Moscow", <https://civil.ge/archives/116754>

Civil Georgia (2008d, 9 August), "Martial Law Declared in Georgia", <https://civil.ge/archives/116974>

Civil Georgia. (2008e, 2 July), "Merger of General Prosecutor's Office, Justice Ministry Planned", <https://civil.ge/archives/116675>

Civil Georgia (2008f, 19 August), "NATO to Provide Post-Conflict Assistance to Georgia", <https://civil.ge/archives/19213>

Civil Georgia (2008g, 15 August), "No Change in Position on Georgia's NATO Membership – Merkel", <https://civil.ge/archives/117131>

Civil Georgia (2008h, 12 August), "Parliament Endorses Merger of Procuracy with Justice Ministry", <https://civil.ge/archives/117447>

Civil Georgia (2008i, 11 August), "Russia Wants 'Regime Change' in Georgia – U.S. Suggests", <https://civil.ge/archives/117016>

Civil Georgia (2008j, 11 August), "Saakashvili Addresses Nation", <https://civil.ge/archives/117030>

- Civil Georgia (2008k, 24 September), “Saakashvili Speaks of ‘Second Rose Revolution’”, <https://civil.ge/archives/117545>
- Civil Georgia (2008l, 20 August), “Saakashvili: NATO Sends Strong Signal”, <https://civil.ge/archives/117189>
- Çelikpala, Mithat (2014), “Başarısız Devlet: Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan’ın 20 Yılı”, *OAKA*, 7/14, 1-35.
- Çuhadar, Esra ve Özkeçeci Taner, Binnur (2004), “Decision-Making Process Matters: Lessons Learned from Two Turkish Foreign Policy Cases”, *Turkish Studies*, 5/2, 43-78.
- De Waal, Thomas (2011), *Georgia’s Choices: Charting a Future in Uncertain Times*, Carnegie Endowment.
- Demetrashvili, A. (Ed.), *Konstitutsiuri Samartalis Sakhelmdzghvanelo, Sakonstitutsio Problema* (Tbilisi).
- Efegil, Ertan (2012), “Türk Dış Politikası Karar Verme Sürecini Etkileyen Faktörler”, içinde Rıdvan Kalaycı & Ertan Efegil (Düz.), *Dış Politika Teoriler Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi*, Nobel Yayınları, 85-102.
- Georgian Ministry of Foreign Affairs. *Foreign Policy Strategy: 2006–2009*. <https://www.mfa.gov.ge/>
- Grube, Dennis C. ve Killick, Anna (2023), “Groupthink, Polythink and the Challenges of Decision-Making in Cabinet Government”, *Parliamentary Affairs*, 76/1, 211-231, <https://doi.org/10.1093/pa/gsab047>.
- Gvalia, Giorgi, Lebanidze, Bidzina ve Iashvili, Zurab (2011), “Political Elites, Ideas and Foreign Policy: Explaining and Understanding Behavior of Small States in the Former Soviet Union”, *Heliae Universitas Publica*.
- Hsiao, Gene T. (Ed.) (1973), *The Role of External Powers in the Indochina Crisis*, Andronicus.
- Hudson, Valerie M (2006), *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, Rowman & Littlefield.
- Hüseyinov, Fuad (2003), “Bağımsız Devletler Topluluğu’nun Oluşumunun Hukuki Boyutları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52/4, 387-401.
- Immerman, Richard H. (1990), “U.S. Interests in Indochina”, In L. S. Kaplan, D. Artaud, & M. R. Rubin (Eds.), *Dien Bien Phu and the Crisis of Franco-American Relations, 1954–1955*, Scholarly Resources Inc.
- Jones, Stiven (2013), *Sakartvelo: Politikuri İstoria Damoukideblobis Gamotskhadebis Shemdeg*, Center for Social Sciences.
- Kahneman, Daniel ve Tversky, Amos (1979), “Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk”, *Econometrica*, 47/2, 263-291.
- Kavadze, Amiran (2020), *Foreign Policy of Contemporary Georgia: Formulation, Decision-Making & Implementation* (Vol. 1).
- Kaya Karabulut, Seda (2022), “Gürcistan’ın Siyasal Dönüşümü: Bağımsızlıktan Günümüze”, *Akademik Düşünce Dergisi*, 6, 37-53, <https://doi.org/10.53507/akademikdusunce.1192059>.
- Lanskoy, Miriam ve Areshidze, Giorgi (2008), “Georgia’s Year of Tumult”, *Journal of Democracy*, 19/4, 154-168.

- Lindblom, Charles E. (1959), "The Science of 'Muddling Through'", *Public Administration Review*, 19/2, 79-88.
- Mintz, Alex ve Wayne, Carly (2016), "The Polythink Syndrome and Elite Group Decision-Making", *Political Psychology*, 37/1, 3-21.
- Nodia, Ghia ve Scholbath, Álvaro Pinto (2006), *The Political Landscape of Georgia: Political Parties: Achievements, Challenges and Prospects*, Eburon Academic Publishers.
- NPR. (2008, 12 August), "Sarkozy: Russia, Georgia Agree to Cease-Fire Plan", <https://www.npr.org/2008/08/12/93522334/sarkozy-russia-georgia-agree-to-cease-fire-plan>.
- Omar, Ali Abdi (2013, 13 February), "Is There Anything 'New' in Neoclassical Realism?", *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/pdf/33413>
- Pierson, Paul (2000), "Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics", *American Political Science Review*, 94/2, 251-267.
- Putnam, Robert D. (1988), "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games", *International Organization*, 42/3, 427-460.
- Reuters (2008a, 19 August), "Georgia Starts Process to Exit Ex-Soviet CIS Pact", <https://www.reuters.com/article/us-georgia-ossetia-cis-idUSLJ41645320080819>
- Reuters (2008b, 28 February), "Georgia to Send Troops to Afghanistan", <https://www.reuters.com/article/us-georgia-afghan-troops-sb-idUSTRE51H6KB20090218>
- Saakashvili, Mikhail (2008, 11 August), "The War in Georgia is a War for the West", *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/SB121841306186328421>
- Şen, Seyhan (2004), *Avrupa Birliği'nde Kimlik Sorunu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.